

Олександр Кравчук
(Вінниця)

ПЕРША ЧЕХОСЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА У НАУКОВОМУ ДОРОбКУ С. В. ВІДНЯНСЬКОГО

У статті проаналізовані праці відомого науковця С.В. Віднянського, у яких розкриваються особливості історичного розвитку Першої Чехословацької республіки. Вчений наголошував на її демократизмі та позитивній ролі у розвитку чесько-словацько-українських взаємин. Проаналізовано ставлення Т.Г. Масарика до українського питання, підтримка українського руху в Закарпатті та українців-емігрантів на теренах держави чехів і словаків у 1920-1930-х рр.

Ключові слова: С.В. Віднянський, Перша Чехословацька республіка, історіографія, демократія, плюралізм, українська еміграція, Закарпаття, фінансування.

Одним із головних напрямків наукових зацікавлень доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента НАН України, Заслуженого діяча науки і техніки України, Лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, завідувача відділом історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України Степана Васильовича Віднянського є історія Першої Чехословацької республіки.

Мета статті – розкрити основні аспекти наукового доробку С.В. Віднянського щодо дослідження Першої Чехословацької республіки.

Науковець розпочав свої студії над проблемою в історичний період, коли Україна здобула незалежність і розпочався складний період посткомуністичної трансформації. В нових умовах академічної свободи в Україні розпочався перегляд попередніх методологічних принципів й методики наукових досліджень, більш різноманітною стала їх тематика, власне склалися можливості об'єктивного наукового вивчення історії Першої Чехословацької республіки. Із застосуванням сучасних методів й підходів почалося дійсно наукове переосмислення різних проблем світової історії¹.

У першій половині 90-х рр., спираючись на кращі досягнення історіографії радянських часів, світової історичної науки, критичного аналізу заідеологізованої вітчизняної та зарубіжної літератури, уводячи у науковий обіг оригінальні джерела із архівів Чехії, Словаччини, України, С.В. Віднянський

велику увагу приділив вивченню історії Першої ЧСР з особливим зацікавленням питань чехословацько-українських зв'язків. Зауважимо, новизну досліджень С.В. Віднянського, адже тематика ЧСР на той час у вітчизняній та зарубіжній історіографії була подана фрагментарно і часто тенденційно². Масштабним і складним був процес наукового пошуку, адже опрацьовані матеріали віднайдено у бібліотеках і архівах України, Словаччини та Чехії. Для об'єктивного вивчення необхідно було застосувати цілий комплекс методів історичного дослідження, зокрема, міждисциплінарний підхід, оскільки С.В. Віднянський торкався широкого кола питань.

Певним підсумком студій науковця став нарис, опублікований у новому для України виданні – історії Центрально-Східної Європи (2001 р.)³ та низка ґрунтовних статей⁴. С.В. Віднянський проаналізував головні внутрішні і зовнішньополітичні аспекти розвитку міжвоєнної Чехословацької республіки. Її утворення показано як результат національно-визвольного руху чехів і словаків, що наприкінці Першої світової війни переріс у демократичну революцію⁵. Констатовано розбудову в ЧСР парламентської демократії та те, що країна залишалася однією з найдемократичніших і стабільних у регіоні у міжвоєнний час, мала такі елементи громадянського суспільства, як багатопартійність, забезпеченість прав людини, високий ступінь політичного плюралізму⁶. Важливою передумовою цього вважав перебування на ключових посадах в ЧСР прихильників демократичного республіканського правління – керівників еміграційних осередків національно-визвольного руху на чолі з Т.Г. Масариком⁷. Відзначив, що «президент-визволитель і засновник Чехословаччини Т.Г. Масарик – визнаний у світі політичний діяч, активний речник ідеї гуманної демократії»⁸, який користувався загальнонаціональним авторитетом, очолював консолідуючий центр – політичне угруповання «Град». Більш докладно політичну біографію першого президента ЧСР С. Віднянський висвітлив в окремих статтях, а також в енциклопедичних гаслах⁹, наголошуючи, зокрема, на сьогоденній актуальності його ідей європейської федерації¹⁰. При цьому зауважив, що за Першої світової війни політична програма Т.Г. Масарика передбачала демократичний устрій післявоєнної Європи¹¹.

С.В. Віднянський об'єктивно оцінив розбудову головних елементів демократичної державності, суспільно-політичні реформи, ухвалення конституції 1920 р.¹².

Також С.В. Віднянський торкався соціальних і економічних реформ, що сприяли розвитку народного господарства

в ЧСР¹³. Відзначено вагомість економічного потенціалу країни, успадкованого від Австро-Угорщини: «... до складу Чехословаччини увійшли четверта частина населення, близько п'ятої частини території Австро-Угорщини і майже 70% промисловості колишньої монархії, яка упродовж двох-трьох повоєнних років була повністю відновлена і мала значний експортний потенціал. Це була розвинена індустріально-аграрна держава (15 місце в світі за величиною національного прибутку на душу населення)». Водночас, показано складнощі функціонування народногосподарського комплексу країни, адже економічний потенціал її «різних частин був далеко не однаковим: питома вага зайнятих у промисловості у Словаччині була удвічі, а в Закарпатті учетверо меншою, ніж у Чехії»¹⁴.

Водночас С.В. Віднянський вказав на існування неформальних організацій та неконституційних органів реальної влади у ЧСР¹⁵, проаналізував складний комплекс національних проблем¹⁶. Першопричини виникнення останніх С.В. Віднянський вбачав у досить суперечливих принципових засадах утворення багатонаціональної держави, що відіграло, «врешті, незважаючи на активну й у цілому досить ліберальну національну політику властей, негативну роль в історії міжвоєнної Чехословаччини»¹⁷. Зокрема, С.В. Віднянський назвав принципово помилковою концепцію «чехословакізму»¹⁸, що перетворилася «на засіб підкорення Словаччини Прагою»¹⁹. Значна дестабілізація міжнаціональних відносин в ЧСР, на думку науковця, припала на кінець 1920-х – першу половину 1930-х рр., коли «почали різко зростати сепаратистські настрої серед німців і словаків, іредентистські – серед угорців та автономістські – серед закарпатських русинів-українців»²⁰. Вчений вважає їх не стільки наслідком непослідовності та помилок національної політики Чехословаччини, «скільки результатом активізації у республіці антидемократичних сил й авторитарно-фашистських сил, що отримували дійову підтримку з боку Німеччини і Угорщини, та загострення міжнародних відносин у Європі в цілому»²¹.

С.В. Віднянський відзначив активність зовнішньої політики Чехословаччини. Він писав, що країна «найкращим чином скористалася результатами Великої війни»²². Це ілюструється встановленням кордонів, завдяки чому ЧСР «об'єднала ... територію історичної Чехії, Словаччину, а також землі з українським та угорським населенням – Закарпаття, яке взагалі не було зв'язане з чехословацькою державою ні історичними, ні етнічними узами»²³. При цьому відзначено, що «принцип національного самовизначення постійно порушувався

переможцями стосовно переможених». Як приклад, показано, що із прийняттям історичного принципу формування західних кордонів ЧСР, у її складі опинилася 3,5 млн. німецька меншина і, окрім того, зауважив вчений, «Чехословаччина і Польща, а також Румунія, поділила між собою тих українців, які проживали у Західній Україні»²⁴. Автор констатував, що нові держави Центрально-Східної Європи, які постали завдяки Версальсько-Вашингтонській системі міжнародних відносин, водночас були її важливою складовою та найбільш слабкою ланкою²⁵. Звідси зроблено висновок про зміцнення Версальської системи як найважливіше завдання зовнішньої політики Чехословаччини. З цією метою розвивалися тісні відносини з Францією²⁶, ініційовано утворення оборонного союзу – т. зв. Малої Антанти у складі ЧСР, Румунії та Югославії (початок 1920-х рр.)²⁷, розгорнуто активну діяльність у Лізі Націй та підтримано ідею колективної безпеки в Європі, одним із результатів чого стало укладення між ЧСР і СРСР союзницького договору у травні 1935 р. Те, що ЧСР не змогла запобігти своїй зовнішньополітичній ізоляції, С.В. Віднянський пояснив несприятливими міжнародними обставинами (експансіоністська політика нацистської Німеччини, відмова Великої Британії, у контексті її політики умиротворення агресора, «надати гарантії Чехословаччині»)»²⁸.

Торкаючись Мюнхенської угоди 1938 р., С. Віднянський зауважив, що вона стала апогеєм політики умиротворення нацистської Німеччини урядами Великої Британії та Франції²⁹. Відзначено її вплив на міжнародні відносини в Європі: «Й. Сталін, у свою чергу, зробив із цього висновок про реальну можливість розв'язання суперечностей між великими державами за рахунок третіх країн у Центральній і Східній Європі, що підштовхнуло його укладення союзного договору з Німеччиною»³⁰.

Численні праці С.В. Віднянський присвятив політиці Чехословаччини щодо українського питання³¹, підсумком яких стала докторська дисертація, захищена у 1997 р. Вчений дійшов висновку про здійснення Прагою «в цілому досить реалістичної та конструктивної політики щодо українських справ, яка в той же час не розходила з національно-державними інтересами ЧСР»³².

Вчений одним із перших в сучасній вітчизняній історіографії висвітлив ставлення до українського питання головного творця ЧСР – Т.Г. Масарика³³, дослідив діяльність цього політика в Україні у 1917 – на початку 1918 рр. Історик наводить маловідому інформацію про те, що перебуваючи в

Україні політик 14 разів виступав перед легіонерами, представниками різних націй та дав не менше трьох інтерв'ю київським газетам³⁴.

С.В. Віднянський довів, що Т.Г. Масарик загалом прихильно ставився до України, українців та українського питання, проте головним для нього були національно-державні інтереси Чехословаччини. Тому підтримка ним національно-визвольних змагань українського народу сягала межі – певної форми політичного зв'язку української держави з Росією. Адже на переконання Т.Г. Масарика демократична і федеративна Росія – запорука від загрози пангерманської небезпеки для слов'янських народів. Позиція нейтралітету, зайнята Т.Г. Масариком щодо політичної боротьби на теренах колишньої імперії Романових у 1917-1918 рр., дозволила «йому зберегти та вивести звідти свої війська, які згодом стали важливою опорою чехословацького державотворення та досягти втілення своїх ідей – народження у 1918 році демократичної Чехословацької республіки». Водночас, науковець припустив, що «Масарик можливо втратив нагоду покінчити з радянським тоталітаризмом в зародку та посприяти становленню самостійної Української держави. Мабуть саме цим пояснюється подальша його політика на посту Президента ЧСР щодо українського питання – прихильне ставлення та підтримка української еміграції в Чехословаччині у повоєнний період, турбота про економічний і національно-культурний розвиток Закарпаття, яке у міжвоєнні роки за рішенням Паризької мирної конференції 1919 р. входило до складу ЧСР»³⁵.

Вчений зробив висновок, що саме Т.Г. Масарик стояв біля витоків міждержавних відносин українців з чехами і словаками, одним із проявів чого стала діяльність дипломатичних місій УНР і ЗУНР у Празі в 1918-1923 рр.

Перебування Закарпаття у складі ЧСР С.В. Віднянський означив як важливу частину українського питання в цій країні. Вченим ґрунтовно розкрито різні сторони тогочасного життя краю, вперше в історіографії проаналізовано відносини провідних постатей тогочасних чеських і закарпатських земель – Т.Г. Масарика і А. Волошина³⁶, показано вагому роль громади емігрантів із Закарпаття у США (понад 400 тис. осіб) у розв'язанні питання державно-правового статусу краю після світової війни³⁷. Приєднання Закарпаття до складу ЧСР С.В. Віднянський оцінив як наслідок «збігу ряду обставин, насамперед міжнародних...»³⁸. Але, зауважив, що це було для краю «єдиним реальним і водночас оптимальним варіантом, оскільки відкривало нові можливості для соціально-

економічного й національно-культурного розвитку цього, одного з найбільш відсталих на початку ХХ століття регіонів Європи»³⁹.

С.В. Віднянський позитивно оцінив вплив демократичної системи ЧСР на перебіг політичних процесів у регіоні, виважено аналізував причини відкладення надання йому автономії. Показуючи позитивні зміни економіки загалом, відзначив, що Прага у 1919-1933 рр. інвестувала у край 1,6 млрд. крон і вкладала у нього більше коштів, ніж вилучала податковою системою⁴⁰. Зокрема, автор зауважив про виділення на розбудову й впорядкування Ужгороду в 1920-1936 рр. 180 млн. крон, що сприяло його перетворенню «практично в нове сучасне європейське місто зі своїм архітектурним обличчям, справжній адміністративно-політичний, культурно-освітній і торговельно-економічний центр краю»⁴¹.

У контексті висвітлення економічної політики ЧСР в Закарпатті С.В. Віднянський вказав, що у роки світової кризи, на початку 1930-х рр., урядом Чехословаччини було виділено 1 млн. крон на ліквідацію голоду в краї⁴². Крім того, відзначено вагомі зміни у галузі культури, у формуванні самосвідомості русинів Закарпаття та інших етнічних груп краю.

Одним із перших в сучасній вітчизняній історіографії С.В. Віднянський дослідив становище українських біженців з теренів колишніх монархій Романових і Габсбургів в ЧСР. Дослідник з'ясував причини еміграції, її чисельність та строкатість ідейно-політичних переконань, прихильне ставлення до біженців уряду і особисто президента Т.Г. Масарика, що, зокрема, проявлялося у значній матеріальній підтримці. Завдяки цьому в міжвоєнній Чехословаччині постало активне українське громадське, науково-освітнє й національно-культурне життя. Відзначаючи існування наукових установ, навчальних закладів, різноманітних організацій, товариств, спілок, вчений всебічно дослідив створення і діяльність Українського вільного університету як повноцінного і науково спроможного вищого навчального закладу західноєвропейського зразка. Автором докладно проаналізовано еволюцію еміграційної політики Чехословаччини, її значення для відносин чехів, словаків і українців та власне її місце в процесі збереження і примноження інтелектуального потенціалу україністики⁴³.

На думку вченого, «Українські емігранти віддячили гостинним господарям найкращим чином: вони принесли з собою найцінніше придане – духовний світ рідного народу – і залишили багатющу спадщину...». С.В. Віднянський дійшов висновку, що «зроблене урядом ЧСР для збереження й роз-

витку культурного та наукового потенціалу української еміграції ... принесло користь не лише самим емігрантам і позитивно вплинуло на історичний розвиток українського народу загалом, але і сприяло розвитку чехословацької культури, науки й господарства, стало яскравою сторінкою в історії чесько-словацько-українських взаємин міжвоєнного періоду»⁴⁴. У цьому контексті вчений, зокрема, згадував заснування у Празі за ініціативи Т.Г. Масарика Слов'янського інституту у 1922 р. і Слов'янської бібліотеки у 1924 рр., котрі працюють і сьогодні»⁴⁵.

С.В. Віднянський особливо наголошував на значенні праці емігрантів у розвитку україністики. Науковець зауважив: «діяльність українських емігрантів у Чехословаччині між двома світовими війнами – це насамперед яскраве явище української науки й культури, одна із своєрідних і важливих ланок єдиного культурно-історичного процесу українського народу. Створивши десятки українських наукових установ, навчальних закладів, культурно-освітніх організацій, спілок, видавництв тощо й розвиваючи основні напрями україністики, збагачуючи всі ті течії у галузі культури, науки, суспільної думки, розвиток яких у радянській Україні був штучно перерваний, емігранти поповнили скарбницю української і світової культури новими досягненнями, які навряд чи могли би з'явитися на світ, якби їхні автори залишилися на батьківщині»⁴⁶.

За переконанням науковця, саме еміграція знайомила «світ з унікальним феноменом українства й сама змогла створити змістовний і привабливий образ української нації, українська культура дістала досить широке визнання на Заході, стала поступово сприйматися як інтегральна і значна частина культури європейської і водночас сприяла поширенню й популяризації українського питання загалом у громадських колах Європи»⁴⁷.

Зрештою, підсумував вчений, різнобічна «діяльність українських емігрантів у ЧСР ... мала важливе значення для консолідації і розвитку української нації, зростання її національної самосвідомості й відіграла одну з ключових ролей у відродженні українського народу та його державності. Зокрема, це яскраво простежується на прикладі діяльності українських емігрантів у Закарпатті ... , де їхня роль у національно-культурному відродженні закарпатських русинів-українців і становленні Карпато-Української державності в міжвоєнний період була значною, а то й вирішальною»⁴⁸.

На актуальність вивчення історії Першої ЧСР, як і інших країн Центрально-Східної Європи, С.В. Віднянський вказував

у своїх численних методологічних та історіографічних працях з проблем всесвітньої історії. До важливих складових тематичного блоку центральноєвропейського регіону між двома світовими війнами вчений відніс наступне: «рішення Паризької мирної конференції щодо післявоєнних кордонів та устрою у ЦСЄ; утворення тут нових незалежних держав, проблеми державотворення та основні тенденції й особливості їх розвитку в міжвоєнний період, зокрема, пошук ними «третього шляху» розвитку; наступ тоталітаризму: націоналізм, комунізм, націонал-соціалізм і фашизм; країни ЦСЄ у міжнародних відносинах»⁴⁹.

Отже, С.В. Віднянський став одним з перших науковців в незалежній Україні, який на нових концептуальних та методологічних підходах започаткував вивчення історії Першої Чехословацької республіки. З опорою на кращі здобутки вітчизняної історіографії, на основі нових віднайдених документів із зарубіжних і українських архівів, ним проаналізовано і оцінено тенденції суспільно-політичного розвитку Першої Чехословацької республіки й визначено її позитивну роль у розвитку Закарпаття, підтримці українських емігрантів. Дослідження Першої Чехословацької республіки С.В. Віднянським становлять вагомий внесок у розвиток вітчизняної богемістики.

Примітки:

1. Віднянський С.В. Українське питання в міжвоєнній Чехословаччині: автореф. дис. ... д-ра іст. наук у формі наук. доповіді. Київ, 1997. С. 17.
2. Там само. С. 34.
3. Віднянський С. В. Чехословацька республіка. *Історія Центрально-Східної Європи*. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / за ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001. С. 417–426.
4. Віднянський С.В. Розпад Австро-Угорської монархії і утворення національних держав. *Україна – Європа – Світ*. Вип. 2: Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. Тернопіль, 2009. С. 33–46; Віднянський С.В. Велика війна 1914–1918 років і проблеми національного державотворення у Центрально-Східній Європі. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. Київ, 2014. Вип. 23. С. 9–35; Віднянський С.В. Розпад Австро-Угорської монархії і проблеми національного державотворення в Центрально-Східній Європі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Історія»*. Ужгород, 2011. Вип. 27. С. 61–68; Віднянський С.В. Чехія, Чеська Республіка. *Енциклопедія історії України (ЕІУ)*. Київ, 2013. Т. 10. С. 537–540; Віднянський С.В. Конституція

- Чехословацької республіки. *Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник*. Вип. 3. Київ, 2012. С. 93-96; Віднянський С.В. Мала Антанга. *Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник*. Вип. 3. Київ, 2012. С. 183-184; Віднянський С.В. Мюнхенська угода 1938. *Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник*. Вип. 3. К., 2012. С. 237-239.
5. Віднянський С.В. Велика війна 1914-1918 років і проблеми національного державотворення у Центрально-Східній Європі. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. Київ, 2014. Вип. 23. С. 16.
  6. Там само. С. 28, 30, 33.
  7. Там само. С. 23.
  8. Там само. С. 25.
  9. Віднянський С.В. Масарик Томаш-Гаррріг. *Енциклопедія історії України*. Київ: Наукова думка, 2009. Т. 6. С. 543-544; Масарик Томаш-Гаррріг. *Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник*. Київ, 2014. Вип. 5. С. 299-301.
  10. Віднянський С.В. Т.Г. Масарик – один із батьків-засновників єдиної демократичної Європи. *Історичний часопис з богемістики і словакістики*. Ужгород, 2011. Вип. 1. С. 35-53; Віднянський С.В., Мартинов А.Ю. Об'єднана Європа: від мрії до реальності. Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу. Київ: Інститут історії України, 2009. С. 41-70.
  11. Віднянський С.В., Вовканич І.І. Перша світова війна, модерн демократія та Т.Г. Масарик. *Міжнародні зв'язки України*. Вип. 5. Київ, 1995. С. 147.
  12. Віднянський С.В. Велика війна 1914-1918 років і проблеми національного державотворення у Центрально-Східній Європі... С. 26.
  13. Там само.
  14. Віднянський С.В. Поразка імперського мислення і утворення національних держав. *Закарпаття 1919-2009 років: історія, політика, культура. Україномовний варіант українсько-угорського видання / під ред. М. Вегеша, Ч. Фединець; [редкол.: Ю. Остапець, Р. Офіцинський, Л. Сорко, М. Токар, С. Черничко; відп. за вип. М. Токар]*. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2010. С. 42.
  15. Віднянський С.В. Велика війна 1914-1918 років і проблеми національного державотворення у Центрально-Східній Європі... С. 29.
  16. Там само. С. 30.
  17. Там само. С. 27.
  18. Там само.
  19. Там само. С. 31.

20. Віднянський С.В. Розпад Австро-Угорської монархії і проблеми національного державотворення в Центрально-Східній Європі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Історія»*. Ужгород, 2011. Вип. 27. С. 67.
21. Віднянський С.В. Велика війна 1914-1918 років і проблеми національного державотворення у Центрально-Східній Європі... С. 32.
22. Там само. С. 25.
23. Віднянський С.В. Поразка імперського мислення і утворення національних держав... С. 41.
24. Віднянський С.В. Велика війна 1914-1918 років і проблеми національного державотворення у Центрально-Східній Європі... С. 18.
25. Там само. С. 34.
26. Віднянський С.В. Чехословацька республіка. *Історія Центрально-Східної Європи...* С. 424–425.
27. Віднянський С.В. Велика війна 1914-1918 років і проблеми національного державотворення у Центрально-Східній Європі... С. 19.
28. Віднянський С. В. Чехословацька республіка. *Історія Центрально-Східної Європи...* С. 424–425.
29. Віднянський С.В. Мюнхенська угода 1938. *Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник*. Вип. 3. Київ, 2012. С. 239.
30. Там само. С. 238.
31. Віднянський С.В. Українське питання в зовнішньополітичних концепціях Чехословаччини (1918-1989 рр.) *УІЖ*. 1997. № 1. С. 43-61; Віднянський С.В. Українське питання в міжвоєнній Чехословаччині: автореф. дис. ... д-ра іст. наук у формі наук. доповіді. Київ, 1997. 108 с.
32. Віднянський С.В. Українське питання в міжвоєнній Чехословаччині: автореф. дис. ... д-ра іст. наук у формі наук. доповіді. Київ, 1997. С. 37.
33. Віднянський С.В. Українське питання в поглядах Т.Г. Масарика та політиці першої Чехословацької республіки. *Т.Г. Масарик і Нова Європа*. Матеріали Першої українсько-чеської науково-теоретичної конференції «Масариківські читання» (м. Київ, 7-8 травня 1998). Київ, 1998. С. 20-33; Віднянський С.В. Т.Г. Масарик про Україну і українців. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. Київ, 1993. Вип. 4. С. 132-147; Віднянський С.В. Україна в житті Т.Г. Масарика. *Хроніка 2000*. 1999. Вип. 29-30. С. 48-53; Віднянський С.В. Українська революція у споминах Томаша Масарика «Світова революція за війни й у війні 1914-1918». *Зовнішні справи*. 2017. № 3. С. 36-39; Віднянський С.В. Ставлення Т.Г. Масарика до підписання УНР Брестського

- мирного договору 1918 р. *Україні та Німеччина: міждержавні відносини*: зб. наук. пр. Чернівці: Сіверський центр післядипломної освіти, 2018. С. 52-59.
34. Віднянський С.В. Українська революція у споминах Томаша Масарика «Світова революція за війни й у війні 1914-1918». *Зовнішні справи*. Київ, 2017. № 3. С. 37.
35. Віднянський С.В. Ставлення Т.Г. Масарика до підписання УНР Брестського мирного договору 1918 р. ... С. 52.
36. Віднянський С.В. Томаш Масарик і Августин Волошин. *Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи*: збірник наукових праць / [редкол.: В.С. Степанков (гол. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. Вип. 8. С. 148-158.
37. Віднянський С.В. Закарпаття у складі Чехо-Словацької республіки: переломний етап у національно-культурному й етнополітичному розвитку русинів-українців. *Культура Українських Карпат: традиції і сучасність*. Матеріали міжнародної наукової конференції (Ужгород, 1-4 вересня 1993 р.). Ужгород: МПП «Гражда», 1994. С. 132.
38. Віднянський С.В. Політичні процеси в Закарпатті. *Політична історія України. ХХ століття: У 6 т.* Київ, 2002-2003. Т. 5: Українці за межами УРСР (1918-1940). Київ, 2003. С. 635.
39. Там само.
40. Віднянський С.В. Національна політика Праги у Підкарпатській Русі. *Національне питання в Україні ХХ – початку ХХІ ст.: історичні нариси* / [ред. рада: В.М. Литвин (голова), Г.В. Боряк, В.М. Даниленко та ін.; відп. ред. В.А. Смолій; авт. кол.: О.Г. Аркуша, В.Ф. Верстюк, С.В. Віднянський та ін.]. Київ: Ніка-Центр, 2012. С. 297.
41. Віднянський С.В. Українське питання в міжвоєнній Чехословаччині: автореф. дис. ... д-ра іст. наук у формі наук. доповіді. Київ, 1997. С. 85.
42. Віднянський С.В. Закарпаття у складі Чехо-Словацької республіки: переломний етап у національно-культурному й етнополітичному розвитку русинів-українців. *Культура Українських Карпат: традиції і сучасність*. Матеріали міжнародної наукової конференції (Ужгород, 1-4 вересня 1993 р.). Ужгород: МПП «Гражда», 1994. С. 136.
43. Віднянський С.В. Політика чехословацького уряду щодо української еміграції в міжвоєнний період. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. Київ, 1993. Вип. 3. С. 29-42; Віднянський С.В. Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині: Український вільний університет (1921-1945 рр.). Київ: Інститут історії України НАН України, 1994. 82 с.

44. Віднянський С.В. Українська еміграція у Європі в міжвоєнний період (на прикладі Чехословаччини й Німеччини). *Україна в історії Європи XIX – початку XXI ст.: історичні нариси: монографія* / за ред. чл.-кор. НАН України С.В. Віднянського. Київ: Інститут історії України НАН України, 2020. С. 381-382.
45. Віднянський С.В. Слов'янський інститут у Празі. *Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник*. Київ, 2013. Вип. 4. С. 199-200; Віднянський С.В. Слов'янська бібліотека у Празі. *Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник*. Київ, 2013. Вип. 4. С. 197-199.
46. Віднянський С.В. Українська еміграція у Європі в міжвоєнний період (на прикладі Чехословаччини й Німеччини)... С. 381-382.
47. Там само.
48. Там само.
49. Віднянський С.В. Стан, проблеми та перспективи досліджень зі всесвітньої історії в Україні. *Український історичний журнал*. 2010. № 5. С. 177.

Oleksandr Kravchuk

FIRST CZECHOSLOVAK REPUBLIC IN THE S. V. VIDNIANSKYI'S SCIENTIFIC WORKS

The author of the article analyzed the works of the famous scientist S.V. Vidnianskyi, who researches the features of the historical development of the First Czechoslovak Republic. The scientist emphasized its democracy and positive role in the development of Czech-Slovak-Ukrainian relations. Historian analyzes the attitude of T.G. Masaryk towards the Ukrainian question, president's support of the Ukrainian movement in Transcarpathia and Ukrainian emigrants in Czechoslovakia during the 1920s and 1930s.

Key words: *S.V. Vidnianskyi, First Czechoslovak Republic, historiography, democracy, pluralism, Ukrainian emigration, Transcarpathia, financing.*

Отримано: 12.03.2021